

Kodukaunistajad käisid Ojamaal

Ene Pajula

Eesti kodukaunistamise ühendusel on olnud kombeks korraldada õppereise. Nii on käidud tutvumas koduaedade ja linnaparkide ning aiandusele korraldusega Soomes, Rootsis, Poolas, Lätis ja Leedus, ringi on vaadatud ka siinsamas Eestis. Igal pool on midagi, millega kodust elukorraldust võrrelda, igalt poolt on midagi õppida, nii seda, mida võiksime üle võtta kui ka seda, mida me kindlasti teha ei tahaks.

Tänavune õppereis viis EKKÜ volikogu Gotlandi saarele. Läänemere suurimal, Gotlandi saarel, on eestlastel olnud tegemist alates viikingiaegadest. Ega muidu oleks Gotlandile ka eestikeelne nimi pandud – Ojamaa, – sest väidetavalt nägid meie eellased saarel käies paljusid merre suubuvaid ojakesi. Kaua aega toodi Ojamaalt Eestisse käiakive. Toormaterjali, liivakivi leidub saarel tänaseni, aga luiskusid tehakse veel ainult suveniirimõodus, ja neidki pidi saama ainult tutvuse kaudu, sest nõ kaubandusvõrku need ei satugi.

Midagi ühist

Ojamaa on eestlaste jaoks mälestusväärne koht ka sellepärast, et need Eesti pagulased, kes 1944. aastal Rootsi põgenesid, randusid just sellel saarel Slite sadamas. Sinna on püstitatud ka mälestusmärk, mälestusplaat ja paat, millega põgenikud tulid. Näeme, kui väike see kalapaat oli, aga Saaremaalt on Ojamaale 200 km, kusjuures põgeneti ju tormisel sügisel. Lipumasti oli meie auks tõmmatud Eesti Vabariigi lipp.

1989. aastal sõlmiti sõprus- ja koostööleping Saare ja Gotlandi maakonna vahel. Tuleval aastal kavatakse tähistada selle 30. aastapäeva. Saare- ja Ojamaal on nii mõndagi ühist. Need on üsna ühesuurused: Ojamaa on 2994 km² ja Saaremaa 2673 km² suur. Tõsi, Ojamaa on piklik, kõige laiemas kohas 52 km pikk, Saaremaa on ümmargusem. Aga kui tähelepanelikult kaarti vaadata, siis näeme, et põhjas on neilgi oma väike Muhu – Farö saar, kus teadagi elas ja suri ilmakeelne filmimees Ingmar Bergmann, kes võttis Faröl üles ka mitmed oma filmid. Ja lõunapoolses otsas on neil ka oma Sörve säär – poolsaar, millel polegi nime.

Nii mõndagi sarnast on Gotlandi läänikeskusel Visby ja Tallinnal. Visby on muidugi Tallinnaga võrreldes väikelinn, seal on pisut üle 22 000 elaniku, aga mõlemad on keskaegsed kaubalinnad. Visby katedraal on ehitatud 12. sajandil ja linna peaaegu täielikult säilinud, 3,4 km pikkune paljude tornidega ringmüür 13. sajandil. Tegu on kõige paremini säilinud keskaegse linnaga Skandinaavias, mis on kantud UNESCO maailmapärandi nimistusse. Visbys peetakse juba kolmkümmend aastat nädalapikkust keskaja festivali, mis toob sinna kokku inimesi igast ilmakaarest. Eriti vahva on see, et keskaegsetesse kostüümidesse ei riietu ainult esinejad ja laadakaubitsejad, vaid ka külalised. Isegi lapsi veetakse vanaaegsetes puust kärudes.

Nii nagu Eestis, armastatakse siile ka Ojamaal, seal võibolla isegi pisut rohkem, sest siil on valitud saare tunnusloomaks. Nii nagu Eestiski, on Ojamaa tähtsaim jututeema ilm, aga sellest järgmine on see, kuidas läheb aias elaval siiliperel. Ojamaal on kombeks ehitada siilile lauajuppidest või laineplekist onnike, kuhu ta saab magama pugeda.

Ka Rootsis tegutseb ülemaoline aiandusliit, mis korraldab haruliitude vahelisi konkursse.

Nii et sarnasusi pole üldse vähe, aga siit algavad erisused.

Midagi erinevat

Maailm oleks ikka väga igav paik, kui kõik oleks igal pool ühte moodi. Õnneks ei ole. Eestis on kodukaunistamist, sealhulgas kauneid koduaedu, peetud tähtsaks juba kaua, alates ajast, mil talusid hakati päriseks ostma. 1936. aastal pani president Konstantin Päts aluse Eesti kodukaunistamise hoogtöö peakomiteele. Sinna kuulus, muide, viis ministrit ja seda tegevust kui riiklikku mainekujundusprojekti rahastati päris heldelt riigieelarvest. Kodukaunistamise on oma südameasjaks võtnud ka kõik pärast sõjaaegsed Eesti presidendid. Midagi sellist ei ole kusagil mujal maailmas. Kui nüüd tagasi Ojamaale minna, siis ei tundu neil olevat erilist lillepeenrakultuuri, ja ammugi ei kasvatata koduaias juurvilja. See viimane näib muutuvat probleemiks ka kohalike endi jaoks. Rootsisis pole olnud sõdu ega näljahäda mäletamatutest aegadest saadik, nii nad teavadki, et porgandit ja kartulit saab poest ja piim pannakse lehma sisse piimakombinaadis. Aga praeguses ebakindlas maailmas arvatakse siiski, et inimestele võiks köögiviljakasvatust uuesti õpetama hakata.

Muide, Ojamaa on aiasaaduste kasvatamiseks hea paik, merelise kliima tõttu soojem kui muu Rootsi, ja aiandis seda tehaksegi. Varahommikune Visby-Stockholmi postilennuk pidigi viima pealinna turgudele värsket kurki-tomatit ja muudki suupärast.

Kui Ojamaa-reisi planeerima hakati, siis otsiti võimalust külastada ka koduaedu. Kõik olid kangesti üllatunud, et miks? Mida me loodame seal näha? Lõpuks me ühte aeda siiski pääsesime. Enne kuulsime hulka vabandusi sellepärast, et aias on põua tõttu kõik ära kuivanud. Tõsi, rohi aias oli kollane, aga mingit iluaeda seal polnudki, kasvasid vaid mõned viljapuud. Vahvasti mõjusid mõned kuivanud, kirkaks värvitud õunapuutüved nagu skulptuurid. Aga ei mingit aiakujundust – nagu öeldud, puudub neil ka vastav traditsioon. Samas on neil hästi palju imelisi ampelid ja lillekaste, mida leidub meilgi, aga mida meil ei ole, on nn roositänavad – vanalinna tänavad, kus roosid ronivad ridamisi kõigi majade seintel – seda traditsiooni pole jälle meil.

Palju regulatsioone

Päeva naelaks kujunes ühe aianduskooperatiivi külastus. Ühele perele antav maatükk on 10x20 m suur, seega 200 m². Sinna võib ehitada ühe onnikese, mille mõõdud on ette antud – umbes nagu meil on tööriistakuurid. Võiks arvata, et aianduskooperatiiv meenutab meie pilpakülasid, aga tegelikult mitte. Onnikesed on kui muinasjutumajakesed ja sellel mõnekümne ruutmeetril ei kasvatata juurvilja – mis on ju pilpakülade põhitegevus. Veel mõni aeg tagasi olevat olnud kord, et hekke ei tohi olla. Nüüd on neid hakatud lubama, aga tingimusel, et need pole kõrgemad kui 1.50 m ning iga paari meetri tagant peab olema tühik. „Miks?“ küsisime meie. „Sest väljastpoolt peab nägema, mis seespool toimub,“ öeldi meile. Kunagi rääkis mulle Tõnis Padu, et nõukogude ajal olid Haapsalus keelatud plangud ümber eramajade. Lubatud olid hekid, millest nägi üle. Aga see oli sellepärast, et ka tänaval kõndijad saaksid osa vaatepildist, mida pakkusid kaunitult kujundatud aia sees paiknevad villad. Ojamaal olid kõrged hekid keelatud pigem turvakaalutlustel, et möödudajad võiksid näha, kui keegi sees laamendama kukub.

Hoopis imelik näis meile reegel, et sellel aianduskooperatiivi maalapikesel ei tohi magada. Isegi mitte päeval muru peal, rääkimata ööbimisest, kuigi isegi sellesse tööriistakuuri mahuks magamisase. „Miks?“ küsisime meie jälle: – „See on kohatu küsimus,“ vastati. „Lihtsalt ei tohi.“ See polnud mingi riiklik regulatsioon, vaid aianduskooperatiivi juhatuse otsustas nii. Kuski oli üleval isegi kiri, et kooperatiiv on avatud 9-18. Võib-olla oli see eksitus? Ei tea. Meid pani see mõtlema, et mida nad seal siis üldse teevad. Mõned lille- ja põõsapuhmad seal ju olid, aga näiteks lastele polnud mitte midagi, ei liivakasti ega kiike. Polnud märgata, et seal mingitki seltsielu elatakse... Tõsi, aianduskooperatiivi osanik olla pole ka liiga kulukas, aastamaks on 100 eurot.

Tugevalt reglementeeritud on ka kalmistud. Kui Tallinna Metsakalmistul on öeldud, mis on hauasamba maksimumkõrgus, Russalkat sinna ikkagi püsti panna ei saa, siis Sviby kalmistul sõltub samba kõrgus piirkonnast, kuhu plats antakse, ise valida ei pidavat saama. Ka on välja pandud taimede nimekiri, mida ei tohi istutada, et ei tekiks tigude ja teiste pahalaste invasiooni.

Pole kahtlustki, et Rootsilt on meil olnud palju õppida nii kaugemas kui ka lähemas minevikus. Aga kui midagi öelda selle reisi kokkuvõtteks, siis ei tahaks, tõesti ei tahaks, et iga meie samm täpselt ära reeglistataks. Kui mulle ikka antakse isiklik muruplats, mille eest ma, olgugi väikest, renti maksan, siis äkki tohiksin selle muru peal ka pikutada, või enamgi veel, seal ka päikeseloojangut imetleda.

Artikkel on ilmunud ajalehes Lääne Elu 25. augustil 2018.